

บทที่ 5

การพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

การวิจัยระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนการพัฒนาโดยนำแนวทางหรือวิธีการพัฒนาที่ตัวแทนผู้มีส่วนสำคัญ และตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดไว้ มาดำเนินการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ดังมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. ผลการวิจัย

คำถามการวิจัย

ผลการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research: PAR) โดยผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคือพระภิกษุสามเณรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ อุบาสก-อุบาสิกา ผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนของการนำแนวทางที่แสวงหาไว้ในการวิจัยระยะที่ 2 มาพัฒนา ซึ่งมีกรอบในการวิจัย ดังนี้

1.1 ศักยภาพการแสดงธรรมตามหลักวิชาการเทศนา (เสนาะ ผดุงฉัตร. 2537, หน้า 174) ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1.1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม

1.1.2 หลักการและวิธีการแสดงธรรม

1.1.3 จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม

1.2. กรอบของการดำเนินงานเป็นไปตามโครงการที่แสวงหาแนวทางไว้ 2 โครงการ ได้แก่

1.2.1 โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

1.2.2 โครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

2. ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยประกอบด้วยผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา โดยใช้ตัวแทนของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ดังนี้

2.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา คือ พระภิกษุสามเณร จำนวน 50 รูป

2.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา คือ พระภิกษุสามเณร และอุบาสก-อุบาสิกา ทั้งสิ้น จำนวน 234 รูป/คน โดยแบ่งตามหน้าที่การมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาได้ ดังนี้

2.2.1 อุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 150 คน

2.2.2 พระภิกษุสามเณร ที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 80 รูป

2.2.3 พระภิกษุผู้ประสานงาน จัดการนิมนต์พระภิกษุสามเณรไปแสดงธรรม จำนวน 2 รูป

2.2.4 ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา เป็นวิทยากร และผู้ประเมินในโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร จำนวน 2 รูป

3. วิธีการพัฒนา

การพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วยโครงการ 2 โครงการ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

3.1.1 วัดอุประสงค์โครงการ

วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหารได้จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ศักยภาพการแสดงธรรมให้แก่พระภิกษุสามเณร โดยในการอบรมเชิงปฏิบัติการนั้นเป็นการอบรมทั้ง ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงธรรม ได้แก่ พระครูพิศาลธรรม โฆสิต พระนักเทศน์ต้นแบบของจังหวัดสระบุรี จากวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัด สระบุรี และพระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์ เจ้าคณะตำบลห้วยป่าหวาย จากวัดเขตนสว่าง ต.ห้วยป่า หวาย จังหวัดสระบุรี มาเป็นวิทยากรถวายความรู้แก่พระภิกษุสามเณรโดยมีวัตถุประสงค์ในการ ดำเนินโครงการ ดังนี้

- 1) เพื่อถวายเป็นความรู้เบื้องต้นในเรื่องการแสดงธรรม หลักการและ วิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม แก่พระภิกษุสามเณร
- 2) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรฝึกปฏิบัติแสดงธรรมที่ถูกต้องและ สอดคล้องกับหลักวิชาการเทศนา
- 3) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเกิดความพึงพอใจที่ดีต่อการพัฒนา ศักยภาพการแสดงธรรม
- 4) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เชิงปฏิบัติการระหว่างวัดและพุทธศาสนิกชน ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการ แสดงธรรม และด้านการประเมินผล

3.1.2 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

- 1) พระภิกษุสามเณร จำนวน 50 รูป
- 2) ผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรมที่เป็นวิทยากร และเป็นผู้ประเมิน ทักษะจำนวน 2 คน

3.1.3 วัน เวลา สถานที่การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

วันที่ 8 มกราคม 2552 ตั้งแต่เวลา 08.00 – 17.00 น. ห้องประชุม สภมภ์ วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร

3.1.4 กิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของ พระภิกษุสามเณร ครั้งนี้มีการกำหนดตารางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และแผนการฝึกอบรม ปรากฏดังตาราง ภาคผนวก ข หน้า 194 -198 ซึ่งมีกิจกรรมหลัก ดังนี้

- 1) กิจกรรมที่ 1 การถวายเป็นความรู้เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ การแสดงธรรม หลักการของการบรรยายธรรม เทคนิคและวิธีการแสดงธรรมในงานพิธีต่างๆ
- 2) กิจกรรมที่ 2 การฝึกภาคปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่จะมุ่งเน้นให้ พระภิกษุสามเณรมีความสามารถในการแสดงธรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเทศนา โดยเป็น

กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำไปปรับใช้ในแสดงธรรมของตนโดยมีผู้เชี่ยวชาญที่เป็นวิทยากรวิพากษ์และผู้ประเมินผลของการแสดงธรรม

3.1.5 การประเมินผลโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

การดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร มีการประเมินผลโครงการ ดังนี้

- 1) ด้านความรู้ โดยใช้แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
- 2) ด้านความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้สื่อการสอนหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.1.6 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร มีดัชนีชี้วัดความสำเร็จในโครงการ ดังนี้

- 1) พระภิกษุสามเณร มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักการและวิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม ทั้ง 3 ด้าน หลังการฝึกอบรมร้อยละ 80
- 2) พระภิกษุสามเณร มีความรู้ ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมร้อยละ 15
- 3) พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการแสดงธรรมหลังการฝึกอบรมแตกต่างจากก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
- 4) พระภิกษุสามเณร มีความพึงพอใจที่ดีต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับมาก
- 5) อุบาสก-อุบาสิกา มีความพึงพอใจที่ดีต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับมาก

3.2. โครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

3.2.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ

เมื่อพระภิกษุสามเณรรับการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ และความพึงพอใจต่อการแสดงธรรมแล้ว เพื่อเป็นการยืนยันว่า พระภิกษุสามเณรมีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมจริงจึงให้พระภิกษุสามเณรทดลองแสดงธรรมตามแผนกำหนดการที่ทำไว้ในโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

- 1) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการแสดงธรรมได้ทำการทดลองแสดงธรรมตามแผนกำหนดการที่ร่วมกันจัดทำขึ้น

2) เพื่อประเมินศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร

3) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการทดลองแสดงธรรมระหว่างวัด คือ พระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้ร่วมโครงการทดลองแสดงธรรม พระภิกษุสามเณรที่รับฟังการแสดงธรรม และพุทธศาสนิกชน ได้แก่ อุบาสก-อุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้รับฟังการแสดงธรรม

3.2.2 ผู้เข้าร่วมโครงการทดลองแสดงธรรม

- 1) พระภิกษุสามเณรที่ทดลองแสดงธรรม จำนวน 4 รูป
- 2) พระภิกษุสามเณรที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 80 รูป
- 3) อุบาสก-อุบาสิกาที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 196 คน

3.2.3 วัน เวลา สถานที่ในการดำเนินโครงการ

ในการทดลองแสดงธรรม กำหนดให้ผู้ทดลองแสดงธรรมในวันพระที่ 10 , 18 , 25 มกราคม 2552 เริ่มเวลา 07.00-8.45 น. ณ ศาลาอบรมพระสงฆ์เฉลิมพระเกียรติ ชั้น 1 วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และในงานฌาปนกิจศพในวันที่ 23 มกราคม 2552 เริ่มเวลา 14.00-16.00 น. ณ ศาลาประชานารถ รวมการแสดงธรรมทั้งสิ้นจำนวน 4 ครั้ง ดังปรากฏในตารางภาคผนวก ค หน้า 205-208

3.2.4 กิจกรรมการทดลองแสดงธรรม

ในการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ครั้งนี้มีการกำหนดกิจกรรมตามตารางกำหนดการ โดยมีพระภิกษุสามเณรที่ทดลองแสดงธรรมในวันพระที่กำหนดวันละ 1 รูป โดยแสดงธรรมในขณะที่ใส่บาตรพระจนกระทั่งพระฉันท์ภัตตาหารเช้าเสร็จ และแสดงธรรมในงานฌาปนกิจศพ ณ ศาลาประชานารถ โดยแสดงธรรมแก่ผู้มาร่วมงานฌาปนกิจศพ รวมการแสดงธรรมทั้งสิ้นจำนวน 4 ครั้ง

3.2.5 การประเมินผลโครงการทดลองแสดงธรรม

การดำเนินโครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร มีการประเมินผลโครงการ ดังนี้

1) การประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรดังนี้

1.1) ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมในวันพระที่ 10 มกราคม 2552 โดยใช้แบบประเมินศักยภาพการแสดงธรรม มีผู้ประเมินประกอบด้วย พระภิกษุสามเณรที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 82 รูป และอุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 48 คน

1.2) ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมในวันพระที่ 18 มกราคม 2552 โดยใช้แบบประเมินศักยภาพการแสดงธรรม มีผู้ประเมินประกอบด้วย พระภิกษุสามเณรที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 87 รูป และอุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 58 คน

1.3) ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมในวันพระที่ 25 มกราคม 2552 โดยใช้แบบประเมินศักยภาพการแสดงธรรม มีผู้ประเมินประกอบด้วย พระภิกษุสามเณรที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 62 รูป และอุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม จำนวน 58 คน

1.4) ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมในงานฌาปนกิจศพวันที่ 23 มกราคม 2552 โดยใช้แบบประเมินศักยภาพการแสดงธรรม มีผู้ประเมินประกอบด้วย อุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรมในงานฌาปนกิจศพ จำนวน 32 คน

2) ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร เป็นการประเมินทักษะการแสดงธรรมตามหลักวิชาการเทศนา และกรอบการวิจัย ประกอบด้วย ความรู้หลักการและวิธีการแสดงธรรม และจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม ตลอดจนเทคนิควิธีในการแสดงธรรม

3.2.5 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จโครงการทดลองแสดงธรรม

ในการดำเนินโครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ดังนี้

1) พระภิกษุสามเณร ที่รับฟังการแสดงธรรม ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรตามแผนกำหนดการแสดงธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) อุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรตามแผนกำหนดการแสดงธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูล

4.1 โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

4.1.1 แบบทดสอบความรู้ (test)

แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักการและวิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม เป็นข้อสอบแบบถูก-ผิดโดยใช้การตอบว่า ใช่ และไม่ใช่ กรณีข้อถูกและผิดตามลำดับ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 25 ข้อ สำหรับแบบทดสอบฉบับนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์และเนื้อหาหรือข้อความ (IOC) 0.5 ทุกข้อ

4.1.2 แบบวัดความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

แบบวัดความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร โดยแบบวัดความพึงพอใจฉบับนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท (likert's scaling) มี 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และแบบวัดความพึงพอใจฉบับนี้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง

จุดประสงค์และเนื้อหาหรือข้อความ (IOC) 0.5 ทุกข้อ และมีค่าความเที่ยง (reliability) เท่ากับ 0.96

4.2 โครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงถึงการพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรได้แก่ แบบประเมินศักยภาพการแสดงธรรม ตามหลักวิชาการเทศนา และกรอบการวิจัย ทั้ง 3 ด้าน โดยมีพระภิกษุสามเณรและอุบาสก-อุบาสิกาที่รับฟังการแสดงธรรม เป็นผู้ประเมินศักยภาพของพระภิกษุสามเณรขณะแสดงธรรมในวัน เวลา และสถานที่ตามตารางกำหนดการทดลองแสดงธรรม แบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท (likert's scaling) มี 5 ระดับ คือ ดีมาก ดีพอใช้ ปรับปรุงบ้าง ปรับปรุงอีกมาก มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์และเนื้อหาหรือข้อความ (IOC) 0.5 ทุกข้อ และมีค่าความเที่ยง (reliability) เท่ากับ 0.98

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1. ข้อมูลเชิงปริมาณ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative analysis) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบความรู้ แบบวัดความพึงพอใจ แบบประเมินศักยภาพ ดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการพัฒนาด้วยการหาค่าที (t-test)

5.2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative analysis) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อมูลในโครงการฝึกอบรมและโครงการทดลองแสดงธรรม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบสร้างข้อสรุปโดยการจำแนกข้อมูลชนิดของข้อมูลโดยอาศัยกรอบการวิจัยเป็นหลัก

6. เกณฑ์การแปลความผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ใช้แนวทางการแปลความหมายและการประยุกต์ ตามประพัฒน์ จำปาไทย (2530, หน้า 30) ดังนี้

6.1 แบบประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การกำหนดความหมายของค่าเฉลี่ยของแบบประเมินศักยภาพ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย		แปลความหมาย
1.00 - 1.49	เท่ากับ	มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.50 - 2.49	เท่ากับ	มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย
2.50 - 3.49	เท่ากับ	มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง
3.50 - 4.49	เท่ากับ	มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก
4.50 - 5.00	เท่ากับ	มีศักยภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

6.2 แบบวัดความพึงพอใจของพระภิกษุสามเณรต่อโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย		แปลความหมาย
1.00 - 1.49	เท่ากับ	มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด
1.50 - 2.49	เท่ากับ	มีความพึงพอใจระดับน้อย
2.50 - 3.49	เท่ากับ	มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
3.50 - 4.49	เท่ากับ	มีความพึงพอใจระดับมาก
4.50 - 5.00	เท่ากับ	มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เป็นการลงมือปฏิบัติตามโครงการที่ผู้มีส่วนสำคัญ คือ พระภิกษุสามเณร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดไว้ 2 โครงการ คือ โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร และโครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ดังนี้

1. โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

1.1. ด้านความรู้

การประเมินความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักและวิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร โดยการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตาราง 16 และ 17 ดังนี้

1.1.1 การเปรียบเทียบความรู้กับเกณฑ์ที่กำหนด

พระภิกษุสามเณรมีความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักและวิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม ดังปรากฏผลในตาราง 17

ตาราง 17 แสดงคะแนนความรู้ และร้อยละที่เพิ่มขึ้น เรื่องความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักและวิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ก่อนและหลังการเข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

รายการ	ร้อยละของคะแนน		ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
	ก่อนอบรม	หลังอบรม	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม			
1. การแสดงธรรม หมายถึงการบรรยาย การชี้แจง การแสดง การยกหัวข้อธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาขึ้นเพื่อทำให้แจ่มแจ้ง และเพื่อสั่งสอนประชาชนให้รู้ให้เข้าใจจะได้ละชั่วทำดี (สันทสสนา)	51.3	78.5	27.2
2. วัตถุประสงค์หลักของการแสดงธรรมคือ ต้องการให้ผู้ฟังบรรลุธรรมสูงสุดคือ นิพพาน (สมาทปนา)	40.0	82.2	42.2
3. ธรรมที่เป็นไปเพื่ออรรถะ หิตะ สุชะ คือธรรมที่เป็นไปเพื่อบรรเทาทุกข์ ให้เกิดสุขเกษมสถานคือให้บรรลุถึงนิพพาน (สมุตเตชนา)	50.7	82.6	31.9
4. จุดมุ่งหมายในการแสดงธรรมมี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต่ำ ระดับกลาง ระดับสูง	56.0	78.3	22.3
5. จุดมุ่งหมายระดับกลางในการแสดงธรรม คือ มุ่งให้ผู้ฟังหลุดพ้นจากกิเลสได้ถึง มรรค ผล นิพพาน	53.3	84.0	30.7
6. ลักษณะการแสดงธรรมที่ดีตามหลักพระพุทธเจ้าในการสั่งสอนคฤหัสถ์ประกอบด้วยอาการวิธี 4 สถาน	66.7	85.3	18.6
7. วิธีการเผยแผ่คำสอนหรือสั่งสอนคฤหัสถ์ในสมัยพุทธกาล แบ่งได้เป็น 7วิธี	60.7	86.3	25.6
8. ชัมมิกถา เป็นวิธีสอนธรรมโดยการยกหัวข้อธรรมซึ่งควรรู้ ควรเว้น ควรปฏิบัติ แล้วอธิบายขยายความธรรมนั้นๆ ให้ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือในปัจจุบันเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การกล่าวสุนทรพจน์” (สมุตเตชนา)	52.0	74.7	22.7

ตาราง 17 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละของคะแนน		ร้อยละ ที่เพิ่มขึ้น
	ก่อน อบรม	หลัง อบรม	
9. การพบปะผู้คนในชีวิตประจำวันเราสามารถพูดคุยด้วยถ้อยคำที่เป็นธรรม ทำให้เกิดสติ ถือได้ว่าเป็นการเผยแผ่ธรรมเช่นกัน เป็นวิธีหนึ่งในการสอนธรรมที่เรียกว่า “โอวาทกถา” (สัมปหังสนา)	53.3	81.2	27.9
10. ในการเรียนการสอนธรรม ควรใช้วิธีสอนธรรมแบบตามตอบกันและกัน “ปุจฉาวิสัชนากถา” เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (สัมปหังสนา)	68.0	87.5	19.5
หลักและวิธีการแสดงธรรม			
1. การกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะแสดงธรรมเรียกว่า การวางโครงเทศน์	64.0	82.7	18.7
2. การวางโครงเทศน์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ อุเทศ นิเทศ และ ปฏินิเทศ	58.3	81.3	23.0
3. การอธิบายหัวข้อธรรม “นิเทศ” โดยทั่วไปจะเรียงตามลำดับคือ ปฏิเวธ ปฏิบัติ ปริยัติ	57.3	80.3	23.0
4. ปฏินิเทศ คือ การทบทวนประเด็นหรือสรุปความ ถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายในการแสดงธรรม	56.7	78.2	21.5
5. ถ้าแสดงธรรมในบ้านแม่มีพระพุทธรูปหรือพระเถระที่อาวุโสกว่าไม่นิยมกราบหรือไหว้ เพราะผิดวินัยพุทธบัญญัติ	52.3	82.0	29.7
6. การเปิดคัมภีร์เทศน์ ควรประคองด้วยมือทั้งสองตั้งขึ้นระดับหน้าอกเพื่อเป็นการแสดงความเคารพ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์	53.3	88.9	35.6
7. ขณะให้ศีลควรจับพัดตั้งไว้ให้ตรง และจับได้พัดลงมาประมาณสองฝ่ามือ หรือประมาณ 8 นิ้ว	69.3	87.8	18.5
8. ขณะแสดงธรรม ควรสำรวจกิริยาโดยการหลับตาเพื่อเป็นการสร้างสมาธิในการแสดงธรรม	68.7	88.2	19.5

ตาราง 17 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละของคะแนน		ร้อยละ ที่เพิ่มขึ้น
	ก่อน อบรม	หลัง อบรม	
9. ขณะแสดงธรรมอย่าส่ายหน้าไปตามความยาวไบนานพยายามใช้วิธีเลื่อนด้านซ้ายและด้านขวาเข้ามาตรงกลาง	66.7	84.4	17.7
10. วิธีการกล่าวอนุโมทนาที่นิยมปฏิบัติกันมี 2 แบบ คือ ประนมมือประคองคัมภีร์แล้วกล่าวอนุโมทนา หรือ วางคัมภีร์ไว้ที่เดิมแล้วตั้งหัตถ์กล่าวอนุโมทนา	62.0	82.0	20.0
จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม			
1. จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม คือคุณธรรมประจำใจและระเบียบวินัยที่ผู้แสดงธรรมพึงปฏิบัติ	61.3	85.3	24.0
2. จรรยาบรรณสามารถแบ่งได้เป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายคุณธรรม และฝ่ายพระวินัย	54.0	84.0	30.0
3. จรรยาบรรณฝ่ายคุณธรรมที่สำคัญมี 5 ประการซึ่งถือว่าเป็นธรรมประจำตัวของนักเทศน์หรือบรรยายธรรม	67.0	87.3	20.3
4. การกำหนดประเด็นความแห่งธรรมให้ชัดเจนแล้วแสดงไปตามลำดับก่อนหลังถือเป็นหนึ่งในคุณธรรมฝ่ายพระวินัย	50.7	77.3	26.6
5. จรรยาบรรณฝ่ายพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงธรรม หรือเรียกว่า “สัมมเทศนาปฏิสังยุตต์” มีด้วยกัน 15 ข้อ	52.0	79.7	27.7
รวม	57.82	82.8	24.97

จากตาราง 17 แสดงว่า พระภิกษุสามเณรมีความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักและวิธีการแสดงธรรม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม หลังการฝึกอบรมถึงร้อยละ 82.8 และมีความรู้เพิ่มขึ้นกว่าก่อนฝึกอบรมร้อยละ 24.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ หรือดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้

1.1.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการหลักและวิธีการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม ผลปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 แสดงการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรก่อนและหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยค่าที (t-test)

ระดับความรู้	n	\bar{X}	S.D.	t	df	p-value
ก่อนการฝึกอบรม	10	60.86	6.19	12.58	9	0.00
หลังการฝึกอบรม	10	83.58	3.63			

จากตาราง 18 แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการแสดงธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้

1.2 ด้านความพึงพอใจ

พระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม หลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกอบรม ปรากฏดังตาราง 19

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของพระภิกษุสามเณรผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. โครงการฝึกอบรมนี้ทำให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการการแสดงธรรม	4.42	0.71	มาก

ตาราง 19 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึง พอใจ
2. โครงการฝึกอบรมนี้ทำให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักและวิธีการแสดงธรรม	4.44	0.68	มาก
3. โครงการฝึกอบรมนี้ทำให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม	4.21	0.74	มาก
4. โครงการฝึกอบรมนี้ทำให้มีบุคลิกภาพและการแสดงออกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแสดงธรรม	4.29	0.79	มาก
5. โครงการฝึกอบรมนี้ทำให้มีความกล้าที่จะแสดงธรรมมากขึ้น	3.88	0.81	มาก
6. โครงการฝึกอบรมนี้ทำให้มีการเตรียมความพร้อมในการแสดงธรรมทั้ง กาย วาจา และใจ ในครั้งต่อไปได้อย่างถูกต้อง	4.31	0.71	มาก
7. วิทยากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในเรื่องการแสดงธรรม	4.52	0.61	มากที่สุด
8. วิทยากรมีวิธีการสอนที่ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและไม่น่าเบื่อ	4.44	0.76	มาก
9. วิทยากรมีความเป็นกันเอง	4.54	0.61	มากที่สุด
10. สื่อที่ใช้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรม	4.42	0.67	มาก
11. สื่อที่ใช้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรม	4.37	0.67	มาก
12. สื่อที่ใช้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ	4.30	0.69	มาก
13. สถานที่สะอาด สะดวก มีอากาศถ่ายเท และแสงสว่างเพียงพอ	4.57	0.54	มากที่สุด
14. จัดสถานที่เหมาะสมกับขนาดของผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ	4.59	0.58	มากที่สุด
15. สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรมเบื้องต้นมาใช้ในการพัฒนาตนเองด้านการแสดงธรรม	4.41	0.61	มาก

ตาราง 19 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึง พอใจ
16. สามารถนำความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการแสดง ธรรมที่ถูกต้องไป ประยุกต์ใช้ในการแสดงธรรมในสถานการณ์จริง ได้	4.33	0.76	มาก
17. สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องและเหมาะสมตาม จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม	4.37	0.65	มาก
18. สามารถปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการเผยแผ่ธรรมที่ถูกต้องอย่างแท้จริง	4.46	0.65	มากที่สุด
รวม	4.38	0.68	มาก

จากตาราง 19 แสดงว่า โดยภาพรวมพระภิกษุสามเณรมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมในระดับมาก และมี 5 รายที่พระภิกษุสามเณรมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) จัดสถานที่เหมาะสมกับขนาดของผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ 2) สถานที่สะอาด สะดวก มีอากาศถ่ายเท และแสงสว่างเพียงพอ 3) วิทยากรมีความเป็นกันเอง 4) วิทยากรมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในเรื่องการแสดงธรรม 5) สามารถปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ธรรมที่ถูกต้องอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ หรือดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้

2. โครงการทดลองแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

โครงการทดลองแสดงธรรม เป็นโครงการที่พระภิกษุสามเณรที่ผ่านการฝึกอบรมจำนวน 4 รูป ไปทดลองแสดงธรรมตามแผนกำหนดการที่กำหนดไว้ และมีการประเมินความสามารถหรือศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ซึ่งปรากฏผล ดังนี้

2.1 การประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร

2.1.1 พระภิกษุสามเณร และอุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรตามแผนกำหนดการทดลองแสดงธรรม ซึ่งปรากฏผลดังตาราง 20

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินศักยภาพการแสดงธรรมตามแผนกำหนดการทดลองแสดงธรรม ประเมินผลโดย พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรูปาท ราชวรมหาวิทยาลัย จังหวัดสระบุรี

ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	ประเมินโดยพระภิกษุสามเณร					
	วันที่		วันที่		ภาพรวม	
	10 ม.ค. 52	18 ม.ค. 52	25 ม.ค. 52	31 ม.ค. 52	\bar{X}	S.D.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ศักยภาพด้านความรู้						
1. มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เหมาะสม และมุ่งประโยชน์ให้เกิดกับผู้ฟังเป็นหลัก	4.20	0.88	4.19	0.77	3.40	0.69
2. แสดงธรรมะได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกล่าวคือการอธิบายข้อธรรมะได้อย่างชัดเจน จูงใจให้ปฏิบัติตาม	4.14	0.74	4.12	0.79	3.56	0.59
3. แสดงธรรมะได้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน สามารถทำให้ผู้ฟังนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.36	0.69	4.24	0.79	3.35	0.65
4. เรื่องที่แสดงธรรมให้ดูคุณค่า และมีเนื้อหาสาระเหมาะสม	4.19	0.82	4.14	0.78	3.24	0.67
5. อธิบายหัวข้อธรรมตามลำดับคือ บอกที่มาของพุทธศาสน-สุภาสีดาธิบายความหมายและยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจ	4.09	0.80	4.07	0.86	3.42	0.66
6. มีการยกอุปมาอุปไมยและนิทานประกอบเรื่องที่น่าสนใจได้เป็นอย่างดี น่าฟัง	4.20	0.78	4.18	0.85	3.45	0.71
					3.94	0.78

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	ประเมินโดยพระภิกษุสามเณร								
	วันที่ 10 ม.ค. 52		วันที่ 18 ม.ค. 52		วันที่ 25 ม.ค. 52				
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
7. กำหนดเรื่องที่จะแสดงธรรมได้ชัดเจนและสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิต	4.27	0.80	4.15	0.82	3.34	0.72	3.92	0.78	มาก
8. สรุปประเด็นสำคัญจากเนื้อหาที่แสดงธรรมได้อย่างชัดเจน	4.09	0.76	4.03	0.75	3.27	0.75	3.79	0.75	มาก
ศักยภาพด้านหลักและวิธีการแสดงธรรม									
1. แสดงธรรมได้แจ่มแจ้งชัดเจนถึงสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ทางรอดเว้นและสิ่งที่มีประโยชน์ควรประพฤติปฏิบัติตาม(สันถัสสนา)	4.23	0.75	4.11	0.78	3.35	0.74	3.89	0.76	มาก
2. แสดงธรรมะ ทำให้เกิดความสนใจความที่จะประพฤติและปฏิบัติตาม (สมาทปนา)	4.10	0.78	4.21	0.79	3.42	0.66	3.91	0.74	มาก
3. แสดงธรรมะให้ผู้ฟังเกิดความเมกัลลวักลวักขึ้นเพื่อที่จะลดละเลิกอกุศลและเจริญกุศลทำให้เกิดขึ้น (สมุตเตชนา)	4.18	0.75	4.02	0.84	3.44	0.69	3.88	0.76	มาก
4. แสดงธรรมะโดยให้ผู้ฟังมีความร่าเริงบันเทิงใจ ฟังแล้วไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการฟัง (สัมปหังสนา)	4.09	0.83	4.10	0.90	3.34	0.82	3.84	0.85	มาก

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	ประเมินโดยพระภิกษุสามเณร								
	วันที่	วันที่	วันที่	วันที่	วันที่	ภาพรวม			
	10 ม.ค. 52	18 ม.ค. 52	25 ม.ค. 52						
	\bar{X} S.D.	\bar{X} S.D.	\bar{X} S.D.	\bar{X} S.D.	\bar{X} S.D.	ศักยภาพ			
ศักยภาพด้านบรรยายธรรมผู้แสดงธรรม									
1. การปฏิบัติตัวเหมาะสม น่าชมเชยร้อย ทำให้เกิดศรัทธาความเลื่อมใส	4.35	0.69	4.25	0.70	3.53	0.67	4.04	0.68	มาก
2. แสดงธรรมะโดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้ฟังเหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง	4.20	0.80	4.12	0.79	3.26	0.70	3.86	0.76	มาก
3. เคลื่อนไหวริยาบถเป็นธรรมชาติ แสดงสีหน้าและแววตาเหมาะสม	4.12	0.71	4.08	0.81	3.15	0.74	3.78	0.75	มาก
4. พูดเป็นธรรมชาติ ระดับน้ำเสียงเหมาะสมจัดถ้อยคำ เสียงไม่ดังหรือเบาเกินไป	4.22	0.75	4.14	0.79	3.27	0.72	3.88	0.75	มาก
รวม	4.20	0.77	4.13	0.80	3.36	0.70	3.89	0.66	มาก

จากตาราง 20 แสดงว่า พระภิกษุสามเณรที่รับฟังการแสดงธรรม ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรที่ร่วมโครงการทดลองแสดงธรรมตามแผนกำหนดการที่จัดทำไว้ ว่ามีศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้

2.1.2 อุบาสก-อุบาสิกา ที่รับฟังการแสดงธรรม ประเมินศักยภาพการแสดง
ธรรมของพระภิกษุสามเณรตามแผนกำหนดการทดลองแสดงธรรม ซึ่งปรากฏผลดังตาราง 21

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ตาราง 21 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินศักยภาพการแสดงธรรมตามแผนกำหนดการทดลองแสดงธรรม ประเมินผลโดย
อุบาสก-อุบาสิกา

ประเมินโดยอุบาสก-อุบาสิกา									
ข้อความเกี่ยวกับกาแสดงธรรม	วันพระที่ 10 ม.ค. 52		วันพระที่ 18 ม.ค. 52		วันพระที่ 25 ม.ค. 52		งาน ฌาปนกิจ ศพวันที่ 23 ม.ค. 52		ภาพรวม
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ศักยภาพด้านความรู้									
1. มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เหมาะสม และมุ่งประโยชน์ให้เกิดกับผู้ฟังเป็นหลัก	4.72	0.49	4.52	0.59	3.57	0.62	4.09	0.59	4.23 0.57 มาก
2. แสดงธรรมะได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน กล่าวคือการอธิบายธรรมได้อย่างชัดเจน จูงใจให้ปฏิบัติตาม	4.60	0.61	4.36	0.62	3.86	0.64	4.25	0.51	4.27 0.60 มาก
3. แสดงธรรมะได้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน สามารถทำให้ผู้ฟังนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีประจำวันได้	4.62	0.65	4.42	0.62	3.64	0.72	4.34	0.55	4.26 0.64 มาก
4. เรื่องที่แสดงธรรมให้คุณค่า และมีเนื้อหาสาระเหมาะสม	4.67	0.51	4.49	0.57	3.40	0.70	4.22	0.55	4.20 0.58 มาก

ตาราง 21 (ต่อ)

ประเมินโดยอาสาสมัคร-อุบลสถิกา											
ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	วันพระที่		วันพระที่		วันพระที่		งาน		ภาพรวม		
	10 ม.ค. 52	18 ม.ค. 52	25 ม.ค. 52	25 ม.ค. 52	ศพวันที่	23 ม.ค. 52	\bar{X}	S.D.			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	ตัดภาพ		
5.อธิบายหัวข้อธรรมตามลำดับคือ บอกที่มาของพุทธศาสนา-สุภาสิต อธิบายความหมายและยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจ	4.38	0.67	4.43	0.70	3.48	0.73	4.28	0.68	4.14	0.70	มาก
6. มีการยกอุปมาอุปไมยและนิทานประกอบเรื่องที่นำมาแสดงได้เป็นอย่างดี น่าฟัง	4.57	0.61	4.50	0.60	3.66	0.71	4.31	0.54	4.26	0.62	มาก
7. กำหนดเรื่องที่จะแสดงธรรมได้ชัดเจนและสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาสิต	4.57	0.54	4.47	0.62	3.40	0.83	4.34	0.60	4.20	0.65	มาก
8. สรุปประเด็นสำคัญจากเนื้อหาที่แสดงธรรมไม่ได้ อย่างชัดเจน	4.53	0.54	4.41	0.56	3.42	0.68	4.16	0.51	4.13	0.57	มาก

ตาราง 21 (ต่อ)

ประเมินโดยอุบาสก-อุบาสิกา											
ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	วันพระที่		วันพระที่		งาน		ภาพรวม		S.D.		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	10 ม.ค. 52	18 ม.ค. 52	25 ม.ค. 52	ศพวันที่	23 ม.ค. 52						
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	ศักยภาพ		
ศักยภาพด้านหลักและวิธีการแสดงธรรม											
1. แสดงธรรมได้แจ่มแจ้งชัดเจนถึงสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ควรเว้น และสิ่งที่มีประโยชน์ควรประพฤติปฏิบัติตาม(สันถัสสนา)	4.51	0.62	4.55	0.62	3.33	0.73	4.19	0.54	4.15	0.63	มาก
2. แสดงธรรมะ ทำให้เกิดความจูงใจควรที่จะประพฤติและปฏิบัติตาม (สมทปนา)	4.57	0.65	4.40	0.65	3.48	0.70	4.25	0.62	4.18	0.66	มาก
3. แสดงธรรมะให้ผู้ฟังเกิดความแก่กล้ามากขึ้น เพื่อที่จะลดละเลิกอกุศลและเจริญกุศลทำให้เกิดขึ้น (สมุตเตชนา)	4.39	0.75	4.47	0.70	3.40	0.77	4.34	0.48	4.15	0.68	มาก
4. แสดงธรรมะโดยให้ผู้ฟังมีความร่าเริงบันเทิงใจ ฟังแล้วไม่เกิดความเบื่อหน่ายเมการฟัง (สัมปหังสนา)	4.43	0.65	4.48	0.68	3.59	0.75	4.28	0.77	4.20	0.71	มาก

ตาราง 21 (ต่อ)

ประเมินโดยอาสาสมัคร-อุบาสิก						
ข้อความเกี่ยวกับการแสดงธรรม	งาน			ภาพรวม		
	วันที่	วันที่	วันที่	มาปกิจ	ศพวันที่	
	10 ม.ค. 52	18 ม.ค. 52	25 ม.ค. 52	ศพวันที่		
				23 ม.ค. 52		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ศักยภาพด้านจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม						
1. การปฏิบัติดีดีเหมาะสม นุ่มนวลเรียบร้อย ทำให้	4.47	0.44	4.64	0.58	3.71	0.53
เกิดศรัทธาความเลื่อมใส			4.81	0.40	4.40	0.48
2. แสดงธรรมะโดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้ฟัง	4.49	0.62	4.53	0.60	3.86	0.72
เหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง			4.59	0.50	4.36	0.61
3. เคลื่อนไหวอริยาบถเป็นธรรมชาติ แสดงสีหน้า	4.43	0.77	4.34	0.76	3.55	0.75
และแววตาเหมาะสม			4.28	0.52	4.15	0.70
4. พูดเป็นธรรมชาติ ระดับน้ำเสียงเหมาะสมชัด	4.51	0.58	4.50	0.68	3.64	0.74
ถ้อยคำ เสียงไม่ดังหรือเบาเกินไป			4.19	0.60	4.21	0.65
รวม	4.53	0.61	4.47	0.63	3.56	0.71
			4.31	0.56	4.21	0.77

จากตาราง 21 แสดงว่า อุบาสก-อุบาสิกาที่รับฟังการแสดงธรรม ประเมินศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ที่ร่วมโครงการทดลองแสดงธรรมตามแผนกำหนดการที่จัดทำไว้ ว่ามีศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้